

مالیات‌ها در لایحه بودجه سال

۱۳۸۱ کل کشور

مقدمه

از نظر اقتصاددانان به ویژه اقتصاددانان بخش عمومی، مالیات قابل قبول‌ترین و مناسب‌ترین نوع درآمد دولت، ابزاری کارآمد جهت اجرای سیاست‌های اقتصادی (توزیعی و مالی) و حتی هدایت اقتصاد در مسیر اهداف کلان اقتصادی است. از این رو از نظر اقتصاددانان وجود یک نظام مالیاتی کارآمد برای تداوم فعالیت‌های دولت از ضروریات است. افزون بر این، در کشورهایی مانند ایران که دولت‌ها برای تأمین هزینه‌های خویش، بیش‌تر متکی به درآمدهای ناشی از فروش منابع طبیعی (ویا تک محصولی) هستند، توجه بیش‌تر به نقش مالیات‌ها در بودجه دولت و انجام اقدامات به منظور افزایش سهم این نوع درآمدها در کل درآمدهای دولت ضرورت دارد.

۱. این مقاله در دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌ها و توسط خانم دکتر فریده خلعتبری با همکاری آقایان مسعود صولتی مجیدپور و محمدراستی تهیه و تنظیم شده است.

زیرا بیش‌ترین این گونه کشورها از یک سو با محدودیت ظرفیت منابع طبیعی و از سوی دیگر به دلایل گوناگون (مانند ابداع روش‌های جدید تولید و دستیابی به جانشین‌های مناسب) با نوسان تقاضا و قیمت در بازار جهانی روبه‌رو هستند. از این رو نمی‌توانند برای مدت طولانی به درآمدهای ناشی از فروش ثروت جامعه اتکا نمایند و باید هر چه سریع‌تر درصدد تغییر ترکیب درآمدهای خود بآیند. بهتر است کشورهای یاد شده در کنار برنامه‌ریزی‌های مناسب برای افزایش توان تولید جامعه، در راستای اتکای بیش‌تر به مالیات‌ها (که در واقع سهمی است که جامعه به دولت برای انجام وظایف خویش می‌پردازد) گام‌های سنجیده‌تری بردارند.

در یک اقتصاد کارآمد هر چه نسبت درآمدهای مالیاتی به کل درآمدهای دولت بیش‌تر باشد نشانه ثبات بودجه در آن کشور است؛ به‌طور نمونه این نسبت در فرانسه ۸۴، آلمان ۸۳، آمریکا ۹۱ و استرالیا معادل ۹۰ درصد است^۱. در ایران، عملکرد سال ۱۳۷۹، ۳۱ درصد و مصوب سال ۱۳۸۰، ۳۳/۴ درصد است^۲ (هرچند که نسبت‌های فوق باید با توجه به مسأله و حجم مالیات‌های پنهان در ایران با احتیاط بررسی شود).

با توجه به اهمیت فوق‌الذکر، با هدف تحول در ساختار مالیاتی، اخیراً "قانون مالیاتی کشور با اصلاحات وسیعی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ نیز به دلیل تغییر ساختار کلی مالیات‌ها که بر اساس قانون جدید شکل گرفته، مالیات‌ها نسبت به سال‌های قبل تفاوت‌هایی دارند. اما مسأله مهم این است که در بعضی گروه‌ها و بخش‌های مالیاتی، طبق قانون اصلاح شده عمل نشده است. به عنوان مثال، در پیوست شماره ۳، قانون اصلاح شده مالیات‌ها مطلقاً مدنظر قرار نگرفته و تمامی محاسبات، بر قانون فعلی متکی است (قانون مالیات‌های مستقیم مصوب سال ۱۳۶۶ و اصلاحات بعدی آن تا اسفند ۱۳۷۸).

در این مقاله ضمن مرور درآمدهای مالیاتی لایحه بودجه سال ۱۳۸۱، درآمدهای مالیاتی گروه‌های عمده شامل مالیات بر شرکت‌ها، مالیات بر درآمدها، مالیات بر ثروت، مالیات بر واردات و مالیات بر کالاها و خدمات نیز بررسی خواهند شد. به علاوه، زیربخش‌های هر گروه و سهم عمده آن‌ها از درآمد دولت مشخص شده و در مقایسه با لایحه بودجه سال ۱۳۸۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۱. مجله اقتصاد ایران، شماره ۲۱.
۲. لایحه بودجه، سال ۱۳۸۱.

نگاهی به درآمدهای مالیاتی بودجه سال ۱۳۸۱

از مبلغ ۷۹,۳۲۵ میلیارد ریال درآمد دولت (بر اساس تعریف جدید از درآمد دولت) ۱,۳۶۲,۶۱ میلیارد ریال (۱۷/۳۴ درصد) را مالیات تشکیل می دهد که به پنج گروه (جدول شماره ۱) عمده تقسیم شده است:

جدول شماره ۱- طبقه بندی مالیات ها در لایحه بودجه ۱۳۸۱

درصد از درآمد دولت	درصد از کل درآمدهای مالیاتی	مبلغ به میلیارد ریال	گروه های مالیاتی
۲۲/۳۸	۳۷۵۲	۱۹,۳۳۹	۱. مالیات بر شرکت ها
۱۲/۶۱	۱۶/۳۰	۱۰,۰۰۳	۲. مالیات بر درآمد
۵/۸	۶/۷۰	۲,۱۱۰	۳. مالیات بر ثروت
۲۲/۵۳	۳۷۷۲	۱۹,۲۶۶	۴. مالیات بر واردات
۱۰/۶۴	۱۳/۷۶	۸,۳۴۲	۵. مالیات بر کالاها و خدمات
۷۷/۳۴	۱۰۰/۰۰	۶۱,۳۶۲	جمع

گروه اول (مالیات بر شرکت ها) به سه بخش تقسیم می شود (جدول شماره ۲) که بخش آخر آن سرفصل جدیدی در بودجه است. گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نگاهی به عملکرد هشت ماهه سال ۱۳۸۰ نشان می دهد که مالیات اشخاص حقوقی دولتی تنها ۶۶/۳ درصد تحقق یافته است، ولی درصد تحقق مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی ۹۶ درصد بوده است. البته علت بالا بودن درصد تحقق در بخش غیردولتی آن است که به روال همیشگی، مالیاتی که باید از اشخاص حقوقی غیردولتی وصول شود، ابتدا بین حوزه های مالیاتی سرشکن می شد و سپس بر مبنای مبالغ تخصیص یافته، ممیزان مالیاتی در پی وصول می رفتند و به هر تمهیدی که می توانستند سهمیه خود را وصول می کردند. با تصویب لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات ها،

۱. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور.

۲. وزارت امور اقتصادی و دارایی، گزارش مالی دولت در هشت ماهه سال ۱۳۸۰.

جدول شماره ۲- اجزای مالیات بر شرکت‌ها

درصد از درآمد دولت	درصد از کل درآمدهای مالیاتی	مبلغ به میلیارد ریال	بخش‌های مالیاتی گروه یکم (مالیات بر شرکت‌ها)
۱۲/۳۸	۱۶/۰۱	۹,۸۲۱	۱. مالیات بر اشخاص حقوقی دولتی
۱/۷۷	۱۵/۲۸	۹,۵۰۰	۲. مالیات بر سایر شرکت‌های حقوقی غیردولتی*
۰/۰۳	۰/۰۳	۸	۳. مالیات عملکرد مراکز تهیه و توزیع کالا
۲۴/۳۸	۳۱/۵۲	۱۹,۳۲۹	جمع

* در تعیین عنوان این بخش، از واژگان نامناسب استفاده شده است. به این معنی که اصولاً کلیه شرکت‌ها حقوقی هستند و لفظ حقوقی زاید است. از آن گذشته، چون از این بخش، جزء با اجزای دیگری قبلاً مورد بررسی قرار نگرفته است، نیازی به واژه سایر نیست. اما برای رعایت تناسب با عنوان بخش ۱، یعنی اشخاص حقوقی دولتی، برای عنوان بخش ۲ پیشنهاد می‌شود به اشخاص حقوقی غیردولتی تغییر یابد. بر همین منوال پیشنهاد می‌شود برای عنوان گروه ۱ از جدول شماره ۱ هم به جای عنوان مالیات بر شرکت‌ها، از عنوان مالیات بر اشخاص حقوقی استفاده شود.

دیگر این شیوه وصول و اجرای مالیات‌های بخش غیردولتی به کار گرفته نمی‌شود و اشخاص حقوقی غیردولتی نیز از این پس می‌توانند مالیات واقعی مبتنی بر درآمدهای تحقق یافته را بپردازند. از این رو نباید درصد تحقق درآمد این بخش را در سال ۱۳۸۱ چندان مغایر با درصد تحقق بخش دولتی دانست، که همواره از قدرت پرداختن مالیات اضافی برخوردار بوده است. به این ترتیب درصد افزایش درآمد مالیاتی پیش‌بینی شده برای سال ۱۳۸۱ نسبت به عملکرد سال ۱۳۸۰، با فرض تداوم همین میزان تحقق در چهار ماهه آخر سال، به شرح (جدول شماره ۳) پیش‌بینی می‌شود:

جدول شماره ۳- اجزای مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی

بودجه مصوب ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	پیش‌بینی عملکرد در ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	لايهه ۱۳۸۱	درصد افزایش ۱۳۸۱ نسبت به بودجه مصوب سال ۱۳۸۰	درصد افزایش ۱۳۸۱ نسبت به پیش‌بینی عملکرد سال ۱۳۸۰	بخش‌های اصلی گروه یکم
۷,۲۶۶	۴,۸۱۷	۹,۸۲۱	۳۵/۱۸	۱۰۳/۸۸	۱. مالیات اشخاص حقوقی دولتی
۸,۵۰۰	*۵,۶۳۶	۹,۵۰۰	۱۱/۷۵	۶۸/۵۶	۲. مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی

* مفروض برای محاسبات اخیر.

براساس ماده ۱۰۵ لايحه اصلاح موادی از قانون ماليات ها، ماليات اشخاص حقوقی به طور کلی، چه دولتی و چه غیر دولتی، از آغاز سال ۱۳۸۱ به نرخ ۲۵ درصد محاسبه و دریافت خواهد شد. بنابراین، با عنایت به این که نرخ مؤثر ماليات، دست کم برای اشخاص حقوقی دولتی، بیش از ۵۰ درصد بوده است، باید در این بخش کاهش حداقل به میزان ۲۵ درصد را شاهد بود، در حالی که، حدود ۱۰۳/۸۸ درصد افزایش پیش بینی شده است. افزایش شمار مشمولان ماليات با عنایت به حذف بخشی از معافیت ها، به ویژه در سال نخست اجرای قانون اصلاحی، احتمالاً نمی تواند چنین افزایشی را محقق کند. ارقام واقعی باید به وسیله مسئولان تنظیم بودجه، قبلاً پیش بینی و در بودجه گنجانده می شد، اما به دلیل آن که چنین نشده است، تنها می توان امیدوار بود که نسبت به سال گذشته کاهش نیابد و همان رقم محقق شده، یعنی ۴،۸۱۷ میلیارد ریال، به دست آید، اما به احتمال زیاد افزایش ۱۰۳/۸۸ درصدی پیش بینی شده محقق نخواهد شد.

پیوست شماره ۳ لايحه بودجه به خوبی نشان می دهد که در محاسبات به عمل آمده، قانون اصلاحی مطلقاً مدنظر قرار نگرفته و تمامی محاسبات، حتی برای شرکت های موضوع بند ۱۰ «تبصره ۱» بر قانون موجود متکی است؛ زیرا در هیچ یک از محاسبات مربوط به تعیین ماليات اشخاص حقوقی ذکر شده در پیوست ۲، نرخ مالیاتی کم تر از ۵۰ درصد مشاهده نمی شود. بازنگری کامل این بخش ضروری است. با یک نگاه گذرا به پیوست شماره ۳ مشخص می شود که نه تنها محاسبه رقم ماليات، بلکه کلیه تفکیک ها نیز براساس قانون موجود انجام شده، در حالی که وزارت امور اقتصادی و دارایی دست کم از ماه ها پیش در جریان تغییر قرار داشته است. بنابراین؛ احتمالاً درآمد پیش بینی شده دولت از این دو بخش، یعنی گروه نخست، محقق نخواهد شد؛ و این امر به معنی بیش از ده درصد کاهش درآمد دولت است.

گروه دوم، (از جدول شماره ۱) ماليات بر درآمد است که مطابق با جدول شماره ۴ به پنج بخش تقسیم می شود؛

جدول شماره ۲- اجزای مالیات بر درآمد در لایحه بودجه ۱۳۸۱

بخش های گروه دوم (مالیات بر درآمد)	مبلغ به میلیارد ریال	درصد از کل درآمدهای مالیاتی	درصد از درآمد دولت
۱. مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی	۱,۴۰۰	۲/۲۸	۱/۷۶
۲. مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی	۱,۳۰۰	۲/۱۲	۱/۶۴
۳. مالیات مشاغل	۶,۵۰۰	۱۰/۶۰	۸/۱۹
۴. مالیات مستغلات	۶۵۳	۱/۰۶	۰/۸۳
۵. مالیات های متفرقه درآمد	۱۵۰	۰/۲۴	۰/۱۹
جمع	۱۰,۰۰۳	۱۶/۳۰	۱۲/۶۱

عملکرد هشت ماهه سال ۱۳۸۰ (جدول شماره ۵)، اگر چه تفکیک مالیات حقوق را ندارد، ولی درصد تحقق اقلام پیش بینی شده در بودجه مصوب را تا حدودی نشان می دهد.

جدول شماره ۵- اجزای مالیات بر درآمد در بودجه ۱۳۸۰ و لایحه ۱۳۸۱

بخش های مالیاتی گروه دوم	بودجه مصوب ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	پیش بینی عملکرد در ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	درصد تحقق نسبت به بودجه ۱۳۸۰	لا یحه ۱۳۸۱	درصد افزایش (کاهش) نسبت به بودجه مصوب ۱۳۸۰	درصد افزایش (کاهش) نسبت به پیش بینی عملکرد ۱۳۸۰
۱. مالیات حقوق	۵,۰۰۰	۲,۲۷۰	۸۹/۲۰	۲,۷۰۰	(۲۶/۰۰)	(۳۹/۶۰)
۳. مالیات مشاغل	۶,۲۰۰	۳,۵۸۳	۸۵/۳۹	۶,۵۰۰	۵۲/۷۶	۸۱/۴۹
۲. مالیات مستغلات	۲۵۰	۵۲۱	۱۴۸/۸۶	۶۵۳	۸۶/۵۷	۲۵/۳۲
۵. مالیات های متفرقه درآمد	۱۰۰	۱۱۹	۱۱۹/۰۰	۱۵۰	۵۰	۲۶/۰۵
جمع	۹,۶۵۰	۸,۶۹۳	۹۰/۰۸	۱۰,۰۰۳	۳/۶۶	۱۵/۰۷

در بررسی این گروه (مالیات بر درآمد) نکاتی چند قابل بیان است. نخست این که اصولاً تفکیک مالیات حقوق به دو بخش کارکنان بخش عمومی و کارکنان بخش خصوصی، با اصطلاحات رایج و دیگر قوانین، از جمله لایحه اصلاح مواد از قانون مالیات ها، هماهنگی ندارد. از آن جا که بر اساس

قانون اصلاحی برای مالیات حقوق کارکنان بخش دولتی و بخش خصوصی نرخ‌های متفاوتی در نظر گرفته شده است، این تفکیک باید دقیقاً مطابق با تعریف مندرج در قانون اصلاحی کامل شود. اگر کل رقم پرداختی به کارکنان بخش دولتی، یعنی ۵۳,۴۹۵ میلیارد ریال^۱، مدنظر قرار گیرد، با منظور کردن معافیت موضوع ماده ۸۴ قانون اصلاحی، معافیت‌های مربوط به مزایای غیرنقدی و عیدی و پاداش (ماده ۹۱)، معافیت‌های ویژه مناطق کم‌تر توسعه یافته (ماده ۹۲) و غیره، رقم منظور شده در محاسبات، اگرچه نسبت به دریافتی تحقق یافته سال ۱۳۸۰ معادل با ۳۹۶۰ درصد کاهش نشان می‌دهد، ولی همچنان بیش از رقم دریافتی قابل پیش‌بینی است. این استدلال درباره حقوق کارکنان بخش خصوصی نیز به طور کامل صدق می‌کند.

مالیات قابل دریافت از بخش مشاغل نیز با مدنظر قرار دادن افزایش سقف معافیت‌های فردی و کاهش نرخ‌های ماده ۱۳۱ و با عنایت به این که شناسایی مشاغل جدید برای اخذ مالیات، در کوتاه مدت چندین موقف نخواهد بود و نیز این که اصولاً در این بخش پیش از این معافیتی وجود نداشته که لغو و حذف آن موجب افزایش مبلغ مالیات شود، افزایش ۸۷/۴۱ درصدی پیش‌بینی شده بسیار دور از واقعیت به نظر می‌رسد. با عنایت به حذف مواد ۱۶ تا ۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم، افزایش معافیت موضوع ماده ۵۷ قانون، اصلاح نرخ‌های ماده ۵۹ و مهم‌تر از همه کاهش نرخ‌های ماده ۱۳۱، نمی‌توان ۲۵/۳۴ درصد افزایش مالیات مستغلات را نسبت به عملکرد سال ۱۳۸۰ محقق شدنی دانست. توجه به این نکته نیز لازم است که پیش‌بینی لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ در مورد مالیات مستغلات در مقایسه با بودجه مصوب سال ۱۳۸۰ افزایشی معادل ۸۶/۵۷ درصد را نشان می‌دهد. تنها دلیل این افزایش، عدم توجه به قانون اصلاحی و تکیه بر مفروضاتی است که قانون اصلاحی آن‌ها را دگرگون کرده است. از آن جا که ریز ارقام و محاسبات در دست نیست، تعیین میزان واقعی مغایرت‌ها دشوار است. اما، در هر صورت در بالا بودن اقلام پیش‌بینی شده باید با تأمل بیش‌تری نگاه کرد.

گروه سوم درآمدهای مالیاتی، مالیات بر ثروت نامیده شده (جدول شماره ۶) و شامل بخش‌های زیر است:

۱. تراز عملیات بودجه‌ای، لایحه بودجه سال ۱۳۸۱.

جدول شماره ۶- سهم اجزای مالیات بر ثروت از کل درآمدهای مالیاتی و درآمد دولت

درصد از درآمد دولت	درصد از کل درآمدهای مالیاتی	مبلغ به میلیارد ریال	بخش های مالیاتی گروه سوم (مالیات بر ثروت)
۰/۱۰	۰/۱۰	۲	۱. مالیات های اتفاقی
۰/۳۰	۰/۳۹	۲۴۱	۲. مالیات بر اژت
۰/۱۰۰	۰/۱۰۰	۳	۳. مالیات نقل و انتقالات - حق نمبر
۱/۴۰	۱/۸۳	۱,۱۱۴	۴. سایر مالیات های نقل و انتقالات و سرقتی
۲/۵۲	۳/۲۶	۲,۰۰۰	۵. حق نمبر و چک و برات و ...
۰/۹۵	۱/۲۲	۷۵۰	۶. مالیات سود سهام بانک صنعت و معدن
۵/۱۷	۶/۷۰	۳,۱۱۰	

از بررسی سه بخش نخست به سبب سهم ناچیزی که در درآمدهای دولت و درآمدهای مالیاتی دارند، چشم پوشی می شود. درصد تحقق بخش چهارم نسبت به بودجه مصوب سال ۱۳۸۰، ۹۶/۴ درصد و بخش پنجم ۸۸/۱ درصد بوده است. اظهار نظر در مورد بخش ششم ناممکن است، زیرا مشخص نیست عدم تحقق به سبب عدم پرداخت در هشت ماهه اول سال بوده یا به دلیل نبود سود. از این رو باید در نظر گرفتن عملکرد، درصد افزایش پیش بینی شده در بودجه، تنها برای بخش های چهارم و پنجم ارزیابی می شود (جدول شماره ۷).

جدول شماره ۷- دو بخش مهم از مالیات بر ثروت در بودجه ۱۳۸۰ و لایحه ۱۳۸۱

درصد افزایش نسبت به پیش بینی عملکرد ۱۳۸۰	درصد افزایش نسبت به بودجه مصوب ۱۳۸۰	لایحه ۱۳۸۱	درصد تحقق نسبت به بودجه مصوب ۱۳۸۰	پیش بینی عملکرد در ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	بودجه مصوب ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	دو بخش مهم گروه سوم
۲۸/۴۹	۲۳/۹۲	۱,۱۱۴	۹۶/۴	۸۶۷	۸۹۹	۶. سایر مالیات های نقل و انتقالات و سرقتی
۱۶۷/۰۲	۱۳۵/۲۹	۲,۰۰۰	۸۸/۱	۷۳۹	۸۵۰	۵. حق نمبر و چک و برات و ...

افزایش گاه تا صد برابر ارقام تشکیل دهنده بخش پنجم می‌تواند افزایش ۱۶۷/۰۲ درصدی این بخش را توجیه کند و به همین نسبت نیز ۲۸۷۴۹ درصد افزایش در بخش چهارم چندان نامعقول نیست. ولی به سبب آن‌که، در دیگر موارد بررسی شده مبنای محاسبات همان قانون موجود بوده است، بعید به نظر می‌آید که در این دو بخش تغییرات مندرج در قانون اصلاحی به راستی مدنظر قرار گرفته باشد.

نکته دیگری که درباره این گروه باید یادآوری شود، نام نامناسب انتخاب شده برای گروه است. زیرا حق تمبر و... مالیات بر ثروت نیست و حتی مالیات بر ارث را نیز بسیاری به‌عنوان مالیات بر ثروت نمی‌پذیرند. نکته آخر این که بسیاری از بانک‌ها و شرکت‌های دولتی سودآور به صورت جمعی - خرجی اداره می‌شوند، ولی سود هیچ یک به صورت بخشی جداگانه در بودجه نیامده است. دلیل وجود بخش ششم (مالیات سود سهام بانک صنعت و معدن) مشخص نیست، آن هم در وضعیتی که اصولاً تحقق یافتن کل مبلغ مصوب در بودجه سال ۱۳۸۰ یا دست‌کم بخشی از آن نیز مستند نشده است.

گروه بعدی مالیات بر واردات به مبلغ ۱۹,۴۶۶ میلیارد ریال است (جدول شماره ۸) که نسبت به بودجه ۱۱,۴۹۲ میلیارد ریالی مصوب سال ۱۳۸۰ کلاً ۶۹/۳۹ درصد افزایش نشان می‌دهد. از آن جا که عملکرد این گروه ۹۴/۷ درصد اعلام شده است،^۱ بنابراین نسبت به عملکرد ۱۰,۸۸۳ میلیارد ریالی پیش‌بینی شده نیز ۷۸/۸۷ درصد افزایش وجود دارد. این افزایش می‌تواند به دلیل تضعیف نرخ موثر ریال ایران و حذف تمام نرخ‌های ارزان‌تر از نرخ واریز نامه‌ای ارز صورت پذیرفته باشد.

آخرین گروه را مالیات بر کالاها و خدمات تشکیل می‌دهد که مبلغ ۸,۴۴۴ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است (جدول شماره ۸). این رقم در مقایسه با ۹,۰۹۰ میلیارد ریال بودجه مصوب سال ۱۳۸۰، کلاً ۷/۱۱ درصد کاهش نشان می‌دهد. این گروه که در گزارش عملکرد دولت با عنوان مالیات بر مصرف و فروش به آن اشاره شده، به استناد آمار موجود در هشت ماهه اول سال ۱۳۸۰،^۲ حدود ۶۳/۸ درصد تحقق یافته است. بنابراین، با پیش‌بینی تداوم روند تحقق یافتن ارقام در چهار ماهه آخر سال ۱۳۸۰ می‌توان درآمد تحقق یافته سال ۱۳۸۰ را ۵,۷۹۹ میلیارد ریال پیش‌بینی کرد. در این صورت، رقم پیشنهادی در بودجه ۴۵/۶۱ درصد نسبت به عملکرد ۱۳۸۰ افزایش نشان می‌دهد که چندان پذیرفتنی

۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، گزارش مالی دولت در هشت ماهه سال ۱۳۸۰.

۲. همان.

نیست. بررسی بخش‌های تشکیل دهنده این گروه (جدول شماره ۹) نشان می‌دهد که ارقام درآمدزا کاهش و ارقامی که درصد تحقق بسیار کم‌تری داشته‌اند، افزایش یافته‌اند.

به طور مثال، مالیات بر فروش فرآورده‌های نفتی به مبلغ ۸۷ میلیارد ریال در مقایسه با ۸۳ میلیارد ریال مصوب ۱۳۸۰ که ۱۰۶٪ درصد تحقق یافته و به رقم ۸۹ میلیارد ریال رسیده است، ۷۲۵ درصد کاهش نشان می‌دهد. اما مالیات بر نقل و انتقالات خودرو که در لایحه بودجه ۴۳۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده در مقایسه با ۳۷۰ میلیارد ریال مصوب سال ۱۳۸۰ تنها ۸۶٪ درصد تحقق یافته و پیش‌بینی کل درآمد آن تا پایان سال ۱۳۸۰ که نمی‌تواند از ۳۱۹ میلیارد ریال تجاوز کند، ۳۶٪ درصد افزایش یافته است. به همین ترتیب، می‌توان در صحت ۱،۸۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده برای مالیات مقطوع خودروی تولید داخلی تردید کرد، زیرا از ۲،۳۰۰ میلیارد ریال مصوب سال ۱۳۸۰ آن تنها ۶۴٪ درصد تحقق یافته است و تا پایان سال جاری بعید است از مرز ۱،۴۸۸ میلیارد ریال فراتر رود لذا، ۲۰۸۷ درصد افزایش پیش‌بینی شده نسبت به عملکرد به نظر دور از ذهن است.

در بودجه اقلام دیگری نیز وجود دارند که در حقیقت مالیات‌اند، ولی با عناوینی چون عوارض، عنوان شده‌اند. از آن جمله می‌توان به بند «خ» تبصره ۱ اشاره کرد که مالیات پیش‌بینی شده در قانون تأمین اعتبار احداث، تکمیل، توسعه و تجهیز اماکن ورزشی مصوب ۲۷ اسفند ماه ۱۳۷۶، برای آن که از چشم منتقدان دور بماند، عوارض خوانده شده است.

اصلاح بند «خ» تبصره ۱ از اهم اصلاحاتی است که نباید نادیده گرفته شود. مالیات‌هایی که پیشنهاد دریافت آن‌ها با عنوان عوارض در این بند داده شده است باید وصول مالیات نامیده شوند، تا به مصارف مذکور در قانون لازم الاجرای فوق برسند.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب پیش گفته، چنین به نظر می‌رسد که برآورد درآمدهای مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ بر اساس اصلاحات عمده‌ای که اخیراً در قانون مالیات‌های مستقیم صورت گرفته، انجام نشده است. علت این امر احتمالاً تصویب تغییرات وسیع‌تر در این قانون توسط مجلس شورای اسلامی نسبت به لایحه دولت است. به احتمال بسیار زیاد به علت این که زمان و فرصت کافی برای هماهنگ کردن قانون جدید مالیات‌های مستقیم با لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ وجود نداشته، پس دولت برای تنظیم لایحه بودجه، قانون موجود مالیات‌های مستقیم (مصوب

مبالغ دریافتی از موارد مندرج در بند «خ» تبصره ۱ باید برای اجرای مفاد قانون تأمین اعتبار احداث، تکمیل، توسعه و تجهیز اماکن ورزشی مصوب ۲۷ اسفندماه ۱۳۷۶ مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۱ به مصرف برسند.

جدول شماره ۸- دو گروه آخر طبقه‌بندی مالیات‌ها در لایحه بودجه ۱۳۸۱

گروه چهارم و پنجم طبقه‌بندی مالیات‌ها	بودجه مصوب ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	پیش‌بینی عملکرد ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	درصد تحقق نسبت به بودجه مصوب ۱۳۸۰	لایحه ۱۳۸۱	درصد افزایش (کاهش) نسبت به بودجه مصوب ۱۳۸۰	درصد افزایش (کاهش) نسبت به پیش‌بینی عملکرد ۱۳۸۰
مالیات بر واردات	۱۱,۴۹۲	۱۰,۸۸۳	۹۴/۷	۱۹,۴۶۶	۶۹/۳۹	۷۸/۸۷
مالیات بر کالاها و خدمات	۹,۰۹۰	۵,۷۹۹	۶۳/۸	۸,۴۴۴	(۷/۱۱)	۴۵/۶۱

جدول شماره ۹- برخی از بخش‌های گروه پنجم (مالیات بر کالاها و خدمات)

در بودجه ۱۳۸۰ و لایحه ۱۳۸۱

برخی از بخش‌های گروه پنجم (مالیات بر کالاها و خدمات)	بودجه مصوب ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	پیش‌بینی عملکرد ۱۳۸۰ (میلیارد ریال)	درصد تحقق نسبت به بودجه مصوب ۱۳۸۰	لایحه ۱۳۸۱	درصد افزایش (کاهش) نسبت به بودجه مصوب ۱۳۸۰	درصد افزایش (کاهش) نسبت به پیش‌بینی عملکرد ۱۳۸۰
۱- مالیات بر فروش فرآورده‌های نفتی	۸۳	۸۹	۱۰۶/۷	۸۷	۷/۲	(۲/۲۵)
۲- مالیات بر نقل و انتقالات خودرو	۳۷۰	۳۱۹	۸۶/۲	۴۳۰	۱۶/۲	۳۴/۸
۳- مالیات مقطوع خودروی تولید داخلی	۲,۳۰۰	۱,۲۸۸	۶۴/۷	۱,۸۰۰	(۲۱/۷۴)	۲۰/۹۷

سال ۱۳۶۶ و اصلاحات بعدی آن تا اسفند ۱۳۷۸) و حداکثر در مواردی لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم را مدنظر قرار داده است. بنابراین با عنایت به مطالب مطرح شده در این مقاله، تجدیدنظر اساسی در برآورد درآمدهای مالیاتی و هماهنگی کامل آن با قانون جدید مالیات‌های مستقیم در زمان بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ در مجلس شورای اسلامی ضروری به نظر می‌رسد.

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی